

УДК 342.9:639.2:504.4.062.2

Лавренчук Владислав Валерійович

аспірант кафедри адміністративного та фінансового права

Національного університету біоресурсів та природокористування України

Lavrenchuk Vladyslav

Postgraduate Student of the

Department of Administrative and Financial Law

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

ORCID: 0009-0003-9565-5391

DOI: 10.25313/2520-2308-2025-11-11610

ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ У ПРАВОВОМУ РЕГУЛЮВАННІ ОРГАНІВ ОХОРОНИ РИБНИХ РЕСУРСІВ: МОЖЛИВОСТІ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ В УКРАЇНІ

EUROPEAN STANDARDS IN THE LEGAL REGULATION OF FISHERIES PROTECTION AUTHORITIES: OPPORTUNITIES FOR IMPLEMENTATION IN UKRAINE

Анотація. Вступ. Стаття присвячена аналізу правового регулювання діяльності органів охорони рибних ресурсів України в контексті її євроінтеграційного курсу та необхідності гармонізації із законодавством Європейського Союзу. Актуальність теми зумовлена потребою реформування системи державного управління у сфері рибного господарства, підвищення ефективності контролю за використанням водних біоресурсів і боротьби з незаконним, непідзвітним та нерегульованим рибальством.

Мета. Метою статті є комплексне дослідження сучасного стану імплементації норм права ЄС у сфері охорони рибних ресурсів до національного законодавства України, виявлення інституційних та правових бар'єрів цього процесу, а також окреслення можливих шляхів їх подолання.

Матеріали і методи. Матеріалами дослідження є нормативно-правові акти України у сфері охорони, використання та відтворення водних біоресурсів; регламенти й директиви Європейського Союзу, що формують основу правового регулювання у цій сфері; міжнародно-правові документи, які визначають світові стандарти управління рибними ресурсами. У дослідженні використано методи аналізу й синтезу, формально-юридичний, порівняльно-правовий аналіз, системний підхід, метод логічного узагальнення.

Результати. Результати дослідження засвідчили, що система правового регулювання діяльності органів охорони рибних ресурсів України залишається фрагментованою та характеризується розпорошенням повноважень між різними державними структурами. Такий стан знижує ефективність державного контролю, створює умови для дублювання функцій і ускладнює реалізацію єдиної політики управління рибними запасами. Виявлено, що нормативно-правова база України лише частково узгоджується з положеннями *acquis communautaire* у сфері Спільної політики рибальства ЄС, зокрема щодо контролю за ННН рибальством, простежуваності рибної продукції та моніторингу вилову. Обґрунтовано доцільність імплементації європейських підходів до прозорості, простежуваності та цифровізації процедур контролю. Запропоновано створення єдиного координаційного органу, подібного до Європейського агентства з контролю за рибальством (EFCA), та подальшу інтеграцію системи електронного моніторингу «Рибальство» у структуру державного управління, що сприятиме підвищенню прозорості діяльності у сфері рибного господарства, зниженню корупційних ризиків і зміцненню довіри між усіма зацікавленими сторонами.

Перспективи. Перспективними напрямками подальших досліджень є удосконалення адміністративно-правових механізмів регулювання діяльності органів охорони рибних ресурсів, розроблення моделі інституційної інтеграції з органами ЄС та впровадження екосистемного підходу до управління водними біоресурсами відповідно до принципів «Європейського зеленого курсу».

Ключові слова: євроінтеграція, рибні ресурси, охорона водних біоресурсів, Спільна політика рибальства ЄС, гармонізація законодавства, *acquis communautaire*, імплементація.

Summary. Introduction. The article is devoted to the analysis of the legal regulation of the activities of the Ukrainian fisheries protection authorities in the context of the country's European integration course and the need for harmonization with the legislation of the European Union. The relevance of the topic is determined by the necessity to reform the system of public administration in the field of fisheries, to increase the effectiveness of control over the use of aquatic biological resources, and to combat illegal, unreported, and unregulated fishing.

Purpose. The purpose of the article is to conduct a comprehensive study of the current state of implementation of EU law norms in the field of fisheries protection into the national legislation of Ukraine, to identify institutional and legal barriers to this process, and to outline possible ways to overcome them.

Materials and methods. The research materials include the legal and regulatory acts of Ukraine in the field of protection, use, and reproduction of aquatic biological resources; the regulations and directives of the European Union forming the basis of legal regulation in this area; and international legal documents that define global standards for fisheries management. The study employs methods of analysis and synthesis, the formal legal method, comparative legal analysis, a systemic approach, and the method of logical generalization.

Results. The research results demonstrate that the legal regulation system of the Ukrainian fisheries protection authorities remains fragmented and is characterized by the dispersion of powers among different state institutions. This situation reduces the effectiveness of state control, creates conditions for duplication of functions, and complicates the implementation of a unified fisheries management policy. It has been established that Ukraine's regulatory framework only partially aligns with the provisions of the *acquis communautaire* in the field of the EU Common Fisheries Policy, particularly regarding IUU fishing control, traceability of fishery products, and catch monitoring. The expediency of implementing European approaches to transparency, traceability, and digitalization of control procedures has been substantiated. It is proposed to establish a unified coordinating body similar to the European Fisheries Control Agency (EFCA) and to further integrate the electronic monitoring system «eFishing» (eRybalstvo) into the state governance structure. Such measures would enhance transparency in the fisheries sector, reduce corruption risks, and strengthen trust among all stakeholders.

Prospects. Promising directions for further research include the improvement of administrative and legal mechanisms for regulating the activities of fisheries protection authorities, the development of an institutional integration model with EU bodies, and the implementation of an ecosystem-based approach to the management of aquatic biological resources in accordance with the principles of the European Green Deal.

Key words: European integration, fish resources, protection of aquatic biological resources, EU Common Fisheries Policy, harmonisation of legislation, *acquis communautaire*, implementation.

Постановка проблеми. Забезпечення сталого управління та охорони водних біоресурсів є актуальним питанням сучасного екологічного та природоресурсного права України. У сучасних умовах надмірний вилов риби, незаконне, непідзвітне та нерегульоване рибальство (ННН рибальство), забруднення довкілля та зміни клімату становлять загрозу для існування та збереження прісноводних і морських екосистем України та світу. За оцінками Продовольчої та сільськогосподарської організації Об'єднаних Націй (ФАО), ННН рибальство становить одну з найсерйозніших загроз продовольчій безпеці та сталому розвитку рибного господарства, що зумовлює необхідність створення дієвої системи правового регулювання та контролю на національному рівні [1].

Разом із тим, ефективне правове регулювання у цій сфері має не лише важливе екологічне значення, а й соціально-економічне, оскільки імплементація сучасних європейських стандартів відкриває нові можливості та перспективи для розвитку рибної галузі та країни загалом. Крім того, рибне господарство є важливою складовою продовольчої безпеки країни, що спрямоване на забезпечення населення цінними білковими харчовими продуктами. Згідно з даними ФАО, водні біоресурси забезпечують 7% загального обсягу споживаного у світі білка та 17% білка тваринного походження [2].

Сучасний стан нормативно-правового забезпечення охорони та управління рибними ресурсами в Україні характеризується низкою проблем, які ускладнюють ефективне функціонування галузі. По-перше, значна частина нормативної бази залишається застарілою та не відповідає сучасним вимогам і європейським стандартам. По-друге, суттєвою проблемою є масштабна тінізація вилову та неконтрольований любительський промисел, які знижують результативність державного контролю. По-третє, галузь відчуває брак цифрових інструментів моніторингу та прозорого обліку, що сприяє поширенню зловживань. По-четверте, чинні норми рибного, водного, земельного та екологічного права мають численні колізії й прогалини, що створює правову невизначеність та ускладнює правозастосування [3].

Підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом (ЄС) та надання Україні статусу кандидата в члени ЄС є не лише історичним рішенням, що закріплює європейський цивілізаційний вибір, але й накладає низку зобов'язань щодо інтеграції у спільний правовий, економічний і політичний простір Європи. Угодою про асоціацію з ЄС (ст. 407–414) передбачається розвиток співробітництва у сфері збереження водних біоресурсів, контролю та моніторингу рибальської діяльності. Водночас вони формують комплекс юридичних зо-

бов'язань, які передбачають імплементацію *acquis* ЄС у сфері рибальства та морської політики [4]. Для України це означає необхідність гармонізації національного законодавства з європейськими підходами, зокрема у сфері інституційного забезпечення, ринкового нагляду та екосистемного управління. Таким чином, аналіз можливостей імплементації зазначених стандартів постає ключовим завданням правової науки та практики у контексті посилення євроінтеграційного курсу держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні тенденції розвитку права у сфері охорони довкілля та підвищення уваги юридичної спільноти до екологічної проблематики, у поєднанні з євроінтеграційним курсом України, зумовили значне зростання кількості наукових досліджень у цьому напрямку. У вітчизняній юридичній літературі проблематика адаптації законодавства України до норм і стандартів ЄС у сфері екологічного права була висвітлена у працях таких науковців, як Андрейцев В. І., Малишева Н. Р., Балюк Г. І., Яковюк І. В., Дейнега М. А., Мовчан Р. О., Уberman В. І. та ін. Водночас питання щодо впровадження європейських стандартів у рибне господарство України в контексті євроінтеграції переважно висвітлюються у працях вітчизняних вчених-економістів (Вдовенко Н. М., Дідковська Л. І.), які зосереджені на економічних механізмах модернізації галузі, підвищенні конкурентоспроможності рибної продукції та розвитку аквакультури. Аналіз сучасних наукових джерел показав, що існує прогалина у дослідженні правових аспектів імплементації *acquis* ЄС у сфері охорони рибних ресурсів та регламентації діяльності органів державного управління у вітчизняній юридичній науці, що й зумовило своєчасність та актуальність цього дослідження.

Метою статті є дослідження сучасного стану імплементації норм права ЄС у сфері охорони рибних ресурсів до національного законодавства України, виявлення інституційних та правових бар'єрів цього процесу, а також окреслення можливих шляхів їх подолання.

Матеріали та методи. Матеріалом для дослідження були нормативно-правові акти України у сфері охорони, використання та відтворення водних біоресурсів, міжнародно-правові документи, які визначають світові стандарти управління рибними ресурсами, регламенти та директиви ЄС, що формують основу інституційного та правового регулювання системи управління і контролю у сфері охорони рибних ресурсів, а також наукові праці вітчизняних та зарубіжних дослідників за темою дослідження. Під час проведення дослідження використовували загальнонаукові та спеціальні методи, зокрема метод аналізу й синтезу, формально-юридичний, порівняльно-правовий аналіз, системний підхід, метод логічного узагальнення.

Виклад основного матеріалу. Ефективне правове регулювання діяльності органів охорони рибних

ресурсів є ключовим чинником забезпечення дотримання природоохоронних стандартів, збереження водного біорізноманіття та сталого розвитку рибної галузі. В Україні, у системі правового регулювання охорони рибних ресурсів функціонує низка органів державної влади, компетенції яких охоплюють різні аспекти управління, контролю та моніторингу водних біоресурсів. Серед них центральне місце посідає Державне агентство України з розвитку меліорації, рибного господарства та продовольчих програм (Держрибагентство), що реалізує державну політику у сфері рибного господарства та рибної промисловості, охорони, використання та відтворення водних біоресурсів, регулювання рибальства, а також здійснює державний нагляд (контроль) у галузі охорони, використання та відтворення водних біоресурсів через територіальні органи (рибоохоронні патрулі).

Функції державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення й охорони природних ресурсів, включаючи водні біоресурси, здійснюють Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України і Державна екологічна інспекція України, тоді як діяльність в частині ветеринарного та санітарного контролю рибних ресурсів здійснює Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів. У частині протидії ННН рибальству важливу роль відіграють Державна прикордонна служба України та Державна митна служба України, які здійснюють контроль за імпортом, експортом і транзитом водних біоресурсів та рибної продукції.

Отже, чинна система управління та правового регулювання у сфері рибного господарства України залишається фрагментарною, оскільки повноваження щодо охорони, використання й відтворення водних біоресурсів розподілені між кількома центральними органами виконавчої влади. Такий інституційний розподіл призводить до дублювання окремих функцій, відсутності належної координації дій між відомствами та ускладнює оперативний і ефективний контроль за станом рибних ресурсів.

Правове підґрунтя раціонального використання та охорони природних ресурсів України врегульовано окремими нормативно-правовими актами національного законодавства України. Принцип раціонального використання природних ресурсів є основоположним у національному екологічному законодавстві України [5]. Наразі діяльність органів охорони рибних ресурсів регулюється декількома окремими законами України («Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів», «Про аквакультуру», «Про тваринний світ», тощо), а також іншими нормативно-правовими актами, зокрема Водним кодексом України, підзаконними актами Кабінету Міністрів України та Міністерства аграрної політики та продовольства України (Мінагрополітики). Ці нормативно-правові акти

визначають механізми контролю, нагляду та управління рибними ресурсами.

Таким чином, правове регулювання діяльності органів охорони рибних ресурсів в Україні здійснюється низкою законів і підзаконних актів, що створює певну фрагментарність у нормативній базі. Ефективне правове забезпечення роботи Держрибагентства, його територіальних органів, Держекоінспекції, а також взаємодії з прикордонними та митними органами є визначальним чинником забезпечення екологічної безпеки, збереження біорізноманіття та сталого розвитку рибного господарства. Саме в процесі імплементації європейських стандартів важливо забезпечити узгодженість законодавства, адже належним чином сформована нормативно-правова база дозволяє здійснювати дієвий контроль за промисловим і любительським рибальством, боротьбою з ННН рибальством, а також гарантувати економічну стабільність та виконання міжнародних зобов'язань України у межах євроінтеграційного курсу.

Конвенція Організації Об'єднаних Націй з морського права 1982 року (UNCLOS), ратифікована Україною [6], підтверджує значення рибальства та його внесок у продовольчу та економічну безпеку в усьому світі. Вона наголошує на необхідності збереження океану та цілісності морських ресурсів в інтересах майбутніх поколінь. Демонструючи розуміння необхідності впровадження UNCLOS, ЄС запровадив у 1983 році Спільну політику рибальства ЄС (СПР), яка пізніше була переглянута у 2013 році та набула чинності з 2014 року.

У науково-правовому дискурсі поняття «європейські стандарти» у сфері рибного господарства означає сукупність норм і принципів, що формуються в межах СПР та ґрунтуються на поєднанні міжнародних зобов'язань із регіональними правовими механізмами. У роз'ясненнях для країн-кандидатів на вступ до ЄС зазначається, що право ЄС у сфері рибного господарства складається з регламентів, що не потребують прямої імплементації в національне законодавство. Водночас країни-кандидати мають впровадити організаційні та адміністративні заходи, щоб підготувати державні інституції та операторів ринку до участі у СПР. Вона охоплює ринкову політику, управління ресурсами, інспекцію та контроль, структурні заходи та контроль за державною допомогою. У деяких випадках потребують адаптації чинні міжнародні угоди й конвенції у сфері рибного господарства [7].

Тому фундаментальним правовим інструментом у цьому контексті є СПР, кодифікована в Регламенті (ЄС) № 1380/2013. СПР встановлює інтегровану систему моніторингу та контролю, механізми простежуваності походження рибної продукції, науково обґрунтовані вимоги щодо прийняття управлінських рішень і створює умови для сталого управління водними біоресурсами [8].

СПР встановлює принцип максимального сталого вилову, запроваджує заборону на викидання вилову та вимагає розробки довгострокових планів управління, які збалансують екологічні, соціальні та економічні цілі. Додаткові нормативні акти, зокрема Регламент (ЄС) 1224/2009, передбачають гармонізовані процедури інспекції та електронний моніторинг, тоді як Європейське агентство з контролю рибальства (EFCA) координує співпрацю між державами-членами ЄС. Разом ці інструменти утворюють комплексну правову та інституційну модель управління рибальством, яка вважається еталоном сталого захисту водних біоресурсів та ефективного правозастосування в рамках ЄС [9].

Серед ключових міжнародних актів важливе значення має Угода про заходи держави порту з недопущення, стримування та ліквідації незаконного, непідзвітного та нерегульованого рибальства, яка закріплює обов'язок держави здійснювати інспекцію наземних судин та запобігати потраплянню продукції ННН рибальства на національні та міжнародні ринки [10]. Вона вважається першим міжнародно-правовим документом, спрямованим виключно на боротьбу з ННН рибальством. Україна приєдналася до цієї угоди, прийнявши Закон України від 21.11.2024 № 4097-IX, що стало кроком до гармонізації законодавства з правом ЄС та включення в глобальну систему боротьби з ННН рибальством.

Важливу роль у формуванні стандартів ЄС відіграє Кодекс ведення відповідального рибальства, який закладає базові принципи сталого управління водними біоресурсами [11] та Комітет з рибальства Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), до якого Україна доєдналася у 2024 році (розпорядження Кабінету Міністрів України від 15.11.2024 № 1117-р). ОЕСР розробляє стандарти та методології економічного регулювання, прозорості рибного ринку та запобігання субсидіям, що призводять до надмірного вилову [12].

Значну роль в охороні рибних ресурсів відіграють регіональні рибогосподарські організації (Regional fisheries management organisations), які створені для встановлення обов'язкових заходів щодо збереження та сталого управління певними видами риб, зокрема тими, які мігрують між регіонами або охоплюють кілька юрисдикцій, і встановлюють квоти та технічні обмеження на вилов риби та інших водних біоресурсів (наприклад, Комісія зі збереження морських живих ресурсів Антарктики (CCAMLR) [13].

Отже «європейські стандарти» у сфері рибного господарства інтегрують норми права ЄС із міжнародними зобов'язаннями, що спрямовані на забезпечення сталого використання рибних ресурсів, запобігання ННН рибальству, інтеграцію наукових даних в управлінські рішення та підвищенню прозорості рибного ринку. Імплементація європейських стандартів передбачає гармонізацію національного законодавства з *acquis* ЄС, приєднання

до міжнародних угод і розбудову сучасної системи моніторингу та контролю у рибному господарстві. Такі зміни спрямовані на підвищення інституційної спроможності органів охорони рибних ресурсів та інтеграцію України в європейський і світовий рибогосподарський простір.

Важливим фактором успіху виконання євроінтеграційних зобов'язань України є злагоджений законодавчий процес у Верховній Раді України (ВРУ). На сьогодні у парламенті діє процедура оцінки відповідності законопроектів на предмет їхньої відповідності праву ЄС. Зокрема Комітет ВРУ з питань інтеграції до ЄС виконує відповідну оцінку законопроектів під час їх підготовки до розгляду в першому читанні. Урядовий офіс також готує відповідні висновки та надає їх Комітету. Регламентом Уряду з грудня 2020 року також передбачено обов'язковий аналіз на предмет відповідності зобов'язанням України у сфері європейської інтеграції законопроектів, які ініційовані народними депутатами та які розглядає Уряд відповідно до ст. 103 Регламенту ВРУ [14].

Імплементація європейських стандартів у національне законодавство є багаторівневим процесом, який передбачає формування належної державної політики. Прийняття Стратегії розвитку галузі рибного господарства України на період до 2030 року (розпорядження КМУ від 02.05.2023 № 402-р) є важливим етапом у формуванні державної політики, оскільки цей документ є елементом стратегічного планування галузі, що визначає пріоритети, орієнтири та механізми правового й інституційного розвитку. Згідно цієї Стратегії одним із найважливіших завдань перед Україною постає приведення нормативно-правового регулювання галузі рибного господарства у відповідність із законодавством ЄС та принципами СПР та ініціативи «Європейський зелений курс». Це сприятиме реалізації стратегічних цілей розвитку галузі, зокрема створенню умов для ефективного управління рибальством, збереження та збільшення чисельності водних біоресурсів у природному середовищі, їх біологічного різноманіття та розвитку аквакультури [15].

Ініціатива «Європейський зелений курс» (2019) визначає довгостроковий стратегічний курс до кліматичної нейтральності до 2050 року, інтегруючи екологічні пріоритети в усі сфери політики, включаючи сільське господарство, біорізноманіття, управління водними ресурсами та рибальство. Її реалізація спрямована не лише на скорочення викидів парникових газів, але й на зупинення втрати біорізноманіття та відновлення водних екосистем, що робить її безпосередньо актуальною для сфери управління рибальством [16].

Тому в процесі імплементації варто враховувати не лише поточні європейські стандарти у сфері охорони рибних ресурсів, а й стратегічні орієнтири «Європейського зеленого курсу». Впровадження його принципів у систему управління рибним господар-

ством України забезпечить перехід до екосистемного підходу, посилить ефективність моніторингу, прозорість управлінських рішень і сприятиме сталому розвитку галузі в контексті європейської інтеграції [16].

З метою наближення українського законодавства до права ЄС та виконання зобов'язань у межах Угоди про асоціацію, у 2023 році в Україні проведено первинну оцінку стану імплементації актів права ЄС, за результатами якої опубліковано Звіт щодо відповідності законодавства України праву Європейського Союзу (acquis ЄС). У розділі 13 «Рибальство» цього Звіту в описі поточного стану імплементації зазначається, що з 705 актів вторинного права ЄС у сфері рибальства 667 — не потребують імплементації. Кількість актів, що підлягають імплементації, складає 34 (30 регламентів та 4 — інші), з них 23 — не імplementовано, 4 — повністю імplementовано, решта — з різним ступенем імплементації [17].

Основними переговорними позиціями між Україною та ЄС у сфері рибальства та аквакультури визначаються актами права ЄС, що стосуються збереження рибних ресурсів, СПР, управління зовнішнім рибпромисловим флотом, реєстру рибпромислового флоту, збору, управління та використання рибогосподарських даних та діяльності щодо припинення ННН рибальства. У Звіті зазначається, що основні розбіжності між українським та європейським правовим регулюванням у сфері рибного господарства пов'язані з недостатнім рівнем інституційного контролю, відсутністю системи простежуваності продукції, прогалинами у зборі та стандартизації статистичних даних, а також браком чітких механізмів відповідальності [17].

Разом з тим, потрібно відзначити і позитивні результати в процесі імплементації європейських стандартів у сфері рибного господарства, які вже простежуються у правотворчій діяльності України. Зокрема, ухвалення Закону України від 21.11.2024 № 4097-IX «Про приєднання України до Угоди про заходи держави порту з недопущення, стримування та ліквідації незаконного, непідзвітного та нерегульованого рибальства» засвідчує прагнення держави до інтеграції у міжнародні механізми збереження та сталого використання рибних ресурсів, що відповідає положенням СПР.

Для гармонізації законодавства України в частині раціонального використання та охорони водних біоресурсів у Азово-Чорноморському басейні із законодавством ЄС прийнято Закон України від 15.07.2025 № 4522-IX «Про прийняття Україною Угоди про заснування Генеральної комісії з рибальства у Середземному морі». Це поліпшить співпрацю між Україною та ЄС в галузі рибальства. Зокрема, документ передбачає збереження та управління водними біоресурсами, інспектування та контроль, збір даних і боротьбу з ННН рибальством.

Також, важливим етапом адаптації національного законодавства України до стандартів ЄС у сфері

охорони та управління водними біоресурсами стало ухвалення Закону України від 30.04.2025 № 4398-IX «Про забезпечення простежуваності водних біоресурсів та/або продукції, виробленої з водних біоресурсів», який забезпечує створення правової основи для простежуваності всього ланцюга руху рибної продукції — від моменту вилову або збирання до реалізації кінцевому споживачеві. Цей закон сприяє підвищенню прозорості та законності обігу рибної продукції, зменшенню рівня ННН рибальства, посиленню державного контролю та моніторингу у сфері рибного господарства, наданню споживачам доступної та достовірної інформації про походження продукції.

Цей закон гармонізує українське законодавство із трьома ключовими європейськими стандартами, а саме Регламентом (ЄС) № 1224/2009 щодо контролю та забезпечення простежуваності рибальства [9], Регламентом (ЄС) № 1005/2008 щодо боротьби з ННН рибальством [18] та Регламентом (ЄС) № 1380/2013 [8], що визначає принципи СПР. Ухвалення цього закону можна розглядати як один із ключових результатів процесу імплементації *acquis communautaire* у галузі рибальства, що безпосередньо підвищує конкурентоспроможність української рибної продукції на європейському та світових ринках.

Таким чином, зазначені законодавчі новації не лише усувають окремі прогалини у правовому регулюванні, але й формують основу для інтеграції України у європейський рибогосподарський простір, забезпечуючи прозорість ринку, підвищення рівня довіри європейських партнерів та створення передумов для ефективного контролю за використанням рибних ресурсів.

Імплементація права ЄС зумовлює необхідність реформування відповідної галузі, причому темпи здійснення таких реформ значним чином визначають результативність та ефективність процесу правової інтеграції. В Україні, починаючи з 2023 року відбувається реформування рибного сектору, ініційоване Мінагрополітики і Держрибагентством спільно з Міністерством цифрової трансформації України та експертами Офісу ефективного регулювання BRDO. Слід зазначити, що реформування рибної галузі органічно поєднується із процесом наближення національного законодавства до права ЄС у сфері охорони та управління рибними ресурсами, оскільки мають спільну мету — забезпечення прозорості, ефективності та екологічної збалансованості використання рибних ресурсів.

Одним із ключових елементів реформи рибної галузі є цифровізація. Ухвалення Закону України від 21.03.2023 № 2989-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення державного регулювання в галузі рибного господарства, збереження та раціонального використання водних біоресурсів та сфері аквакультури» надало можливість запустити на повноцінній основі електронні аукціони на промисловий вилов риби

та запровадити Єдину державну електронну систему управління галуззю рибного господарства — «Рибальство», яка перевела ключові процедури у цифровий формат (отримання дозволів, ведення журналів вилову, простежуваність продукції). Цей євроінтеграційний закон відповідає принципам СПР та є позитивним прикладом гармонізації внутрішнього законодавства з *acquis communautaire* та створюють передумови для підвищення довіри до державної політики у сфері рибного господарства.

Основними перешкодами на шляху імплементації європейського законодавства у національну правову систему є відсутність цілісної стратегії імплементації, фрагментарність національного законодавства, обмеженість інституційного і кадрового потенціалу, недосконалість процедурно-процесуальних механізмів, недостатня обізнаність із правом ЄС, а також відносно низький рівень правової культури державних службовців, безпосередньо залучених до процесу адаптації [19].

Аналіз стану правового регулювання у сфері охорони та раціонального використання рибних ресурсів в Україні показав, що процес імплементації положень СПР є фрагментарним та супроводжується низкою системних проблем. Згідно Звіту за результатами проведення первинної оцінки стану імплементації актів права ЄС, основними проблемами визнано недостатній інституційний потенціал, нестачу професійних кадрів, обмежене фінансування та відсутність ефективної міжвідомчої координації. Також наголошується на потребі збільшити кадровий потенціал для підготовки законопроектів, гармонізованих із актами права ЄС, а також необхідність додаткових фінансових ресурсів і залучення міжнародної експертної технічної підтримки, зокрема в рамках програм Twinning, TAIEХ або Horizon Europe [17].

Вагомими перешкодами на шляху імплементації стандартів є внутрішні проблеми, зокрема недостатня ефективність боротьби з корупцією. Наявність непрозорих процедур, дублювання функцій між кількома державними органами у сфері контролю та охорони рибних ресурсів та відсутність єдиного координаційного центру знижують ефективність контролю та сприяють зловживанням. У цьому контексті важливим є використання європейського успішного досвіду боротьби з корупцією, який базується на принципах прозорості, підзвітності, електронного врядування та громадського контролю [20].

Крім того, суттєвими викликами для імплементації європейських стандартів у сфері рибного господарства в Україні є збройна агресія Російської Федерації, наслідки якої зумовлюють тимчасову окупацію частини територій, порушення системи управління водними біоресурсами, а також дефіцит людських, фінансових та матеріально-технічних ресурсів, необхідних для ефективного виконання міжнародних зобов'язань. Водночас, дослідники відмічають, що

російсько-українська війна стала стимулом як для більш активної участі України в євроінтеграційних процесах [21], так і для трансформації політики розширення ЄС, сигналізуючи про перехід від економічно зумовленої інтеграції до геополітично мотивованого підходу [22].

Ключовим недоліком чинної моделі управління рибними ресурсами України є відсутність єдиного національного центру координації контролю та моніторингу рибних ресурсів, подібного до Європейського агентства з контролю за рибальством (EFCA), яке забезпечує узгоджене застосування СПР у державах-членах ЄС та функціонує як ключовий інструмент ЄС у сфері координації контролю, інспекції та боротьби з незаконним виловом [23].

Попри те, що Держрибагенство виконує ключові функції у сфері регулювання рибного господарства, його спроможність не охоплює повний цикл управління та контролю. На відміну від Європейського агентства з контролю рибальства (EFCA), створеного відповідно до Регламенту (ЄС) 2019/473, українська модель характеризується розпорошенням повноважень та відсутністю централізованої системи збору, аналізу та обміну даними.

Враховуючи позитивний європейський досвід, доцільно створити Національний центр моніторингу та контролю рибних ресурсів, який би функціонував за моделлю Європейського агентства з контролю рибальства та забезпечував би централізований моніторинг, електронний облік виловів, прозорий розподіл квот та формування єдиної бази даних. Така структура сприятиме реалізації принципів Регламенту (ЄС) № 1380/2013 про СПР та запобіганню ННН рибальству відповідно до Регламенту (ЄС) № 1005/2008, що, у свою чергу, підвищить прозорість управлінських процесів і знизить корупційні ризики у сфері охорони рибних ресурсів України.

Не менш важливим компонентом успішної імплементації європейських стандартів в рибну галузь України є налагодження ефективної взаємодії з національними та місцевими зацікавленими сторонами. Незважаючи на формальне існування процедур публічних обговорень, реальна участь представників рибальських громад, науковців та екологічних організацій залишається обмеженою.

Натомість одним із ключових елементів СПР є принцип участі зацікавлених сторін. СПР має складне зобов'язання, що полягає у досягненні балансу між трьома вимірами сталого розвитку — економічним, соціальним і екологічним. Проте на практиці реалізація цього зобов'язання стикається з численними викликами: надмірний вилов, деградація морських екосистем і соціально-економічна нестабільність у прибережних громадах залишаються суттєвими проблемами. Світовий досвід показує, що розроблення та впровадження ефективної політики управління рибальством є складним завданням навіть для країн із розвиненими інституційними

системами, що підтверджується постійним скороченням рибних запасів [24].

У відповідь на ці виклики Європейська Комісія дедалі активніше впроваджує підходи, засновані на широкій участі зацікавлених сторін у процесах прийняття рішень. Такий підхід спрямований на створення відкритих механізмів комунікації між державними органами, науковими установами, рибальським сектором, екологічними організаціями та місцевими громадами. У країнах ЄС функціонує розвинена система дорадчих рад (Advisory Councils) — організацій, очолюваних представниками зацікавлених сторін, які надають Європейській Комісії та державам-членам рекомендації з питань управління рибальством. Ці дорадчі ради забезпечують постійний консультативний процес між владою, бізнесом і громадськістю, формуючи спільну відповідальність за стан морських і прісноводних екосистем [25].

Наукові дослідження показують, що системне залучення стейкхолдерів до формування політики сприяє зменшенню конфліктів між державою та рибальським сектором, підвищує довіру до регуляторних рішень і стимулює добровільне дотримання правил рибальства [26].

Для України досвід ЄС є показовим: у процесі адаптації до європейських стандартів доцільно створити постійно діючі консультативні ради при Держрибагенстві та Мінагрополітики, розвивати електронні платформи для публічного обговорення для обговорення політики та участь у моніторингу впровадження законодавства про рибальство представниками громадських організацій.

Таким чином, підвищення ефективності системи управління та охорони рибних ресурсів в Україні вимагає не лише правової гармонізації, а й інституційного оновлення — переходу до інклюзивної, науково обґрунтованої та прозорої моделі управління, побудованої на принципах партнерства між державою, наукою та громадянським суспільством.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Європейські стандарти у сфері рибного господарства, сформовані в межах Спільної політики рибальства ЄС, базуються на принципах екосистемного управління, простежуваності походження рибної продукції, цифровізації контролю та підзвітності. Їх імплементація є ключовою передумовою для сталого розвитку галузі, підвищення рівня екологічної безпеки й успішного виконання зобов'язань України у межах євроінтеграційного процесу.

Нормативна база України поступово наближається до права ЄС, що підтверджується ухваленням законів щодо боротьби з ННН рибальством, забезпечення простежуваності продукції та участі у міжнародних рибогосподарських організаціях. Проте рівень імплементації європейських стандартів у сфері рибного господарства залишається досить низьким. Позитивним прикладом наближення

до європейських стандартів визначено запровадження електронної системи «еРибальство», що створює умови для цифровізації процедур контролю, прозорості інформації про вилов, а також взаємодії суб'єктів господарювання з контролюючими органами.

Враховуючи досвід ЄС, ефективне управління рибними ресурсами в Україні потребує інституційного оновлення та концентрації управлінських повноважень. Доцільним кроком є створення єдиного координаційного органу за аналогією з Європейським агентством з контролю рибальства (EFCA), який би координував діяльність державних органів, забезпечував централізований збір і обмін даними, електронний облік виловів та прозорий розподіл квот. Такий підхід дозволить підвищити ефективність реалізації acquis ЄС, забезпечити єдність управлінських рішень і сприятиме формуванню цілісної державної стратегії у сфері охорони рибних ресурсів.

Водночас ефективна імплементація європейських стандартів у сфері рибного господарства України неможлива без створення стійкої системи взаємодії державних інституцій із зацікавленими сторонами — рибальськими громадами, науковими

установами та екологічними організаціями. Досвід ЄС переконливо доводить, що лише за умови систематичного залучення стейкхолдерів до процесів прийняття рішень можна досягти балансу між економічними, соціальними й екологічними складовими сталого розвитку. Для України доцільним є запровадження постійно діючих консультативних рад при органах державного управління, розвиток електронних платформ для публічних консультацій і забезпечення участі громадськості у моніторингу виконання законодавства. Такий підхід сприятиме формуванню прозорості, науково обґрунтованої та інклюзивної моделі управління рибними ресурсами, що відповідатиме принципам ЄС і підвищить довіру до регуляторної політики держави.

Перспективними напрямками подальших досліджень є удосконалення адміністративно-правових механізмів регулювання діяльності органів охорони рибних ресурсів, розроблення моделі інституційної інтеграції з органами ЄС та впровадження екосистемного підходу до управління водними біоресурсами відповідно до принципів «Європейського зеленого курсу».

Література

1. FAO. Illegal, Unreported and Unregulated (IUU) fishing. URL: <https://www.fao.org/iuu-fishing/en/> (дата звернення: 01.11.2025).
2. FAO & WHO. Joint FAO/WHO Expert Consultation on the Risks and Benefits of Fish Consumption: Meeting report, Rome, 9–13 October 2023. *Food Safety and Quality Series*, 2024. No. 28. Rome. DOI: <https://doi.org/10.4060/cd2394en>
3. Ріпенко А. І., Настіна О. І. Проблеми нормативно-правового забезпечення рибальства та рибництва в Україні. *Юридичний електронний науковий журнал*, 2022. № 9. С. 191–196.
4. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014 р. *Верховна Рада України*. 2014. URL: https://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/984_011 (дата звернення: 01.11.2025).
5. Данкевич В. Є., Данкевич Є. М., Бондарчук Н. В., Стрільчук В. А. Європейська Зелена угода: дорожня карта збалансованого природокористування в умовах децентралізації. *Проблеми економіки*. 2021. № 1 (47). С. 185–191.
6. Про ратифікацію Конвенції Організації Об'єднаних Націй з морського права 1982 року та Угоди про імплементацію Частини XI Конвенції Організації Об'єднаних Націй з морського права 1982 року : Закон України № 728-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. N 31. Ст. 254.
7. United Nations. Unravelling Connections: EU Accession and the 2030 Agenda (Chapter 13 — Fisheries summary). UN System in Montenegro, 2020. 41 p.
8. Regulation (EU) 2017/1004 of the European Parliament and of the Council of 17 May 2017 on the establishment of a Union framework for the collection, management and use of data in the fisheries sector and support for scientific advice regarding the common fisheries policy and repealing Council Regulation (EC) No 199/2008 (recast). *Official Journal of the European Union*. L 157, 20.6.2017. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32017R1004&qid=1762585832250> (дата звернення: 01.11.2025).
9. Council Regulation (EC) No 1224/2009 of 20 November 2009 establishing a Community control system for ensuring compliance with the rules of the common fisheries policy, amending Regulations (EC) No 847/96, (EC) No 2371/2002, (EC) No 811/2004, (EC) No 768/2005, (EC) No 2115/2005, (EC) No 2166/2005, (EC) No 388/2006, (EC) No 509/2007, (EC) No 676/2007, (EC) No 1098/2007, (EC) No 1300/2008, (EC) No 1342/2008 and repealing Regulations (EEC) No 2847/93, (EC) No 1627/94 and (EC) No 1966/2006. *Official Journal of the European Union*. L 343/1, 22.12.2009. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32009R1224&qid=1762586138675> (дата звернення: 01.11.2025).
10. FAO. Agreement on Port State Measures to Prevent, Deter and Eliminate Illegal, Unreported and Unregulated Fishing. Rome: Food and Agriculture Organization of the United Nations. 2009. URL: <https://www.fao.org/port-state-measures/en/> (дата звернення: 01.11.2025).

11. FAO. Code of Conduct for Responsible Fisheries. Rome: Food and Agriculture Organization of the United Nations, 1995. 49 p.
12. OECD. OECD Review of Fisheries 2025. OECD Publishing, Paris, 2025. DOI: 10.1787/560cd8fc-en
13. European Commission. Regional fisheries management organisations (RFMOs). https://oceans-and-fisheries.ec.europa.eu/fisheries/international-agreements/regional-fisheries-management-organisations-rfmos_en (дата звернення: 01.11.2025).
14. Усенко І.О. Шляхи подолання проблеми незаконного, непідзвітного і нерегульованого рибальства в європейському союзі: як приклад для України. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2021. № 12. DOI: 10.32702/2307-2156-2021.12.71
15. Про схвалення Стратегії розвитку галузі рибного господарства України на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2023–2025 роках: розпорядження Кабінету Міністрів України від 02 травня 2023 р. № 402-р.
16. Табідулліна Ж., Руслан А. The European «Green Deal» and its implementation in Ukraine. *Міжнародний науковий вісник*. 2022. Вип. 1–2 (25–26). С. 188–194.
17. Звіт за результатами проведення первинної оцінки стану імплементації актів права Європейського Союзу (acquis EC). 2023. URL: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/news/opublikovano-zvit-za-rezultatami-provedennya-pervynnoyi-otsinky-stanu-implementatsiyi-aktiv-prava-yevropejskogo-soyuzu-acquis-yes-self-skryningu/> (дата звернення: 01.11.2025).
18. Council Regulation (EC) No 1005/2008 of 29 September 2008 establishing a Community system to prevent, deter and eliminate illegal, unreported and unregulated fishing, amending Regulations (EEC) No 2847/93, (EC) No 1936/2001 and (EC) No 601/2004 and repealing Regulations (EC) No 1093/94 and (EC) No 1447/1999. *Official Journal of the European Union*. L L 286/1, 29.10.2008. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX-%3A32008R1005&qid=1762590608753> (дата звернення: 01.11.2025).
19. Ломака В. С. Щодо адаптації адміністративного законодавства України до права Європейського Союзу у податковій сфері. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Юридичні науки»*. 2025. № 6. DOI: 10.25313/2520-2308-2025-6-11106
20. Ван ден Берг М., Чернохова М., Скальський М., Плєснїк Я., Карлїк В., Пінкава П., Вахунова З. Як побудувати ефективну державну екологічну інспекцію — на основі досвіду Чеської Республіки. Прага, 2024. URL: <https://cleanair.org.ua/publication/dosvid-chexii-v-pobudovi-dergecoinspekci/> (дата звернення: 01.11.2025).
21. Галан В.О., Самойлова А.Р. Євроінтеграція аграрного сектора України: виклики та перспективи виконання зобов'язань. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2025. Том 4, № 89. С. 107–113. DOI: 10.24144/2307-3322.2025.89.4.16
22. Kandyuk O. Wartime Enlargement: How the War in Ukraine Transforms the Development of EU. *Athena — Critical Inquiries in Law, Philosophy and Globalization*. 2024. Vol. 4, No. 2. P. 169–193. DOI: 10.6092/issn.2724-6299/20279.
23. Regulation (EU) 2019/473 of the European Parliament and of the Council of 19 March 2019 on the European Fisheries Control Agency (codification). (2019) *Official Journal of the European Union*. L 83/18, 25.3.2019. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2019/473/oj/eng> (дата звернення: 01.11.2025).
24. FAO. The State of World Fisheries and Aquaculture 2022. Towards Blue Transformation. Rome, FAO. 2022. DOI: 10.4060/cc0461en.
25. Van Bogaert et al. CFP regionalisation. Publications Office of the European Union, 2022. 111 p.
26. Gercek E., Gambino M., Malvarosa L. Understanding EU Fisheries Management Dynamics by Engaging Stakeholders through Online Group Model-Building. *Sustainability*. 2022. Vol. 14. No. 23. 15862. DOI: 10.3390/su142315862

References

1. FAO. Illegal, Unreported and Unregulated (IUU) fishing. URL: <https://www.fao.org/iuu-fishing/en/>
2. FAO & WHO. Joint FAO/WHO Expert Consultation on the Risks and Benefits of Fish Consumption: Meeting report, Rome, 9–13 October 2023. *Food Safety and Quality Series*, 2024. No. 28. Rome. DOI: <https://doi.org/10.4060/cd2394en>
3. Ripenko A. I., Nastina O. I. Problemy normatyvno-pravovoho zabezpechennia rybalstva ta rybnytstva v Ukraini. *Yurydychnyi elektronnyi naukovyi zhurnal*, 2022. № 9. S. 191–196 [in Ukrainian].
4. Uhoda pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu, z odniiei storony, ta Yevropeiskym Soiuzom, Yevropeiskym spivtovarystvom z atomnoi enerhii i yikhnyim derzhavamy-chlenamy, z inshoi storony vid 27.06.2014 r. *Verkhovna Rada Ukrainy*. 2014. URL: https://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/984_011 [in Ukrainian].
5. Dankevych V. Ye., Dankevych Ye. M., Bondarchuk N. V., Strilchuk V. A. Yevropeiska Zelena uhoda: dorozhnia karta zbalansovanoho pryrodokorystuvannia v umovakh detsentralizatsii. *Problemy ekonomiky*. 2021. № 1 (47). S. 185–191 [in Ukrainian].
6. Pro ratyfikatsiiu Konventsii Orhanizatsii Obiednanykh Natsii z morskoho prava 1982 roku ta Uhody pro implementatsiiu Chastyny KhI Konventsii Orhanizatsii Obiednanykh Natsii z morskoho prava 1982 roku: Zakon Ukrainy № 728-KhIV. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 1999. N 31. st. 254 [in Ukrainian].
7. United Nations. Unravelling Connections: EU Accession and the 2030 Agenda (Chapter 13 — Fisheries summary). UN System in Montenegro, 2020. 41 p.

8. Regulation (EU) 2017/1004 of the European Parliament and of the Council of 17 May 2017 on the establishment of a Union framework for the collection, management and use of data in the fisheries sector and support for scientific advice regarding the common fisheries policy and repealing Council Regulation (EC) No 199/2008 (recast). *Official Journal of the European Union*. L 157, 20.6.2017. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32017R1004&qid=1762585832250>
9. Council Regulation (EC) No 1224/2009 of 20 November 2009 establishing a Community control system for ensuring compliance with the rules of the common fisheries policy, amending Regulations (EC) No 847/96, (EC) No 2371/2002, (EC) No 811/2004, (EC) No 768/2005, (EC) No 2115/2005, (EC) No 2166/2005, (EC) No 388/2006, (EC) No 509/2007, (EC) No 676/2007, (EC) No 1098/2007, (EC) No 1300/2008, (EC) No 1342/2008 and repealing Regulations (EEC) No 2847/93, (EC) No 1627/94 and (EC) No 1966/2006. *Official Journal of the European Union*. L 343/1, 22.12.2009. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32009R1224&qid=1762586138675>
10. FAO. Agreement on Port State Measures to Prevent, Deter and Eliminate Illegal, Unreported and Unregulated Fishing. Rome: Food and Agriculture Organization of the United Nations. 2009. URL: <https://www.fao.org/port-state-measures/en/>
11. FAO. Code of Conduct for Responsible Fisheries. Rome: Food and Agriculture Organization of the United Nations, 1995. 49 p.
12. OECD. OECD Review of Fisheries 2025. OECD Publishing, Paris, 2025. DOI: 10.1787/560cd8fc-en
13. European Commission. Regional fisheries management organisations (RFMOs). https://oceans-and-fisheries.ec.europa.eu/fisheries/international-agreements/regional-fisheries-management-organisations-rfmos_en
14. Usenko I. O. Shliakhy podolannia problemy nezakonnoho, nepidzvitnoho i nerehulovanoho rybalstva v yevropeiskomu soiuzi: yak pryklad dlia Ukrainy. *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok*. 2021. № 12. DOI: 10.32702/2307-2156-2021.12.71 [in Ukrainian].
15. Pro skhvalennia Stratehii rozvytku haluzi rybnoho hospodarstva Ukrainy na period do 2030 roku ta zatverdzhennia operatsiinoho planu zakhodiv z yii realizatsii u 2023–2025 rokakh: rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 02 travnia 2023 r. № 402-r [in Ukrainian].
16. Tabidullina Zh., Ruslan A. The European “Green Deal” and its implementation in Ukraine. *Mizhnarodnyi naukovyi visnyk*. 2022. Vyp. 1–2 (25–26). S. 188–194.
17. Zvit za rezultatamy provedennia pervynnoi otsinky stanu implementatsii aktiv prava Yevropeyskoho Soiuzu (acquis YeS). 2023. URL: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/news/opublikovano-zvit-za-rezultatamy-provedennya-pervynnoyi-otsinky-stanu-implementatsiyi-aktiv-prava-yevropejskogo-soyuzu-acquis-yes-self-skryningu/> [in Ukrainian].
18. Council Regulation (EC) No 1005/2008 of 29 September 2008 establishing a Community system to prevent, deter and eliminate illegal, unreported and unregulated fishing, amending Regulations (EEC) No 2847/93, (EC) No 1936/2001 and (EC) No 601/2004 and repealing Regulations (EC) No 1093/94 and (EC) No 1447/1999. *Official Journal of the European Union*. L L 286/1, 29.10.2008. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32008R1005&qid=1762590608753>
19. Lomaka V. S. Shchodo adaptatsii administratyvnoho zakonodavstva Ukrainy do prava Yevropeiskoho Soiuzu u podatkovii sferi. *Mizhnarodnyi naukovyi zhurnal “Internauka”. Serii: “Iurydychni nauky”*. 2025. № 6. DOI: 10.25313/2520-2308-2025-6-11106 [in Ukrainian].
20. van den Berh M., Chernokhova M., Skalskyi M., Plesnik Ya., Karlik V., Pinkava P., Vakhunova Z. Yak pobuduvaty efektyvnu derzhavnu ekolohichnu inspektsiiu — na osnovi dosvidu Cheskoj Respubliky. Praha, 2024. URL: <https://cleanair.org.ua/publication/dosvid-chexii-v-pobudovi-dergecoinspekci/> [in Ukrainian].
21. Halan V. O., Samoilova A. R. Yevrointehratsiia ahrarnoho sektora Ukrainy: vyklyky ta perspektyvy vykonannia zobov'язan. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Serii: Pravo*. 2025. Tom 4, № 89. S. 107–113. DOI: 10.24144/2307-3322.2025.89.4.16 [in Ukrainian].
22. Kandyuk O. Wartime Enlargement: How the War in Ukraine Transforms the Development of EU. *Athena — Critical Inquiries in Law, Philosophy and Globalization*. 2024. Vol. 4, No. 2. P. 169–193. DOI: 10.6092/issn.2724-6299/20279.
23. Regulation (EU) 2019/473 of the European Parliament and of the Council of 19 March 2019 on the European Fisheries Control Agency (codification). (2019) *Official Journal of the European Union*. L 83/18, 25.3.2019. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2019/473/oj/eng>
24. FAO. The State of World Fisheries and Aquaculture 2022. Towards Blue Transformation. Rome, FAO. 2022. DOI: 10.4060/cc0461en.
25. Van Bogaert et al. CFP regionalisation. Publications Office of the European Union, 2022. 111 p.
26. Gercek E., Gambino M., Malvarosa L. Understanding EU Fisheries Management Dynamics by Engaging Stakeholders through Online Group Model-Building. *Sustainability*. 2022. Vol. 14. No. 23. 15862. DOI: 10.3390/su142315862